(1)

10/31

ברכות כו.

תפלת השחר עד חצות ר' יהודה אומר יעד ד' שעות תפלת *המנחה עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה תפלת הערב אין לה קבע *ושל מוספים כל היום °(ר' יהודה אומר עד ד' שעות) : **גמ'** ורמינהו מצותה °עם הנץ החמה כדי שיסמך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום כי תניא ההיא לותיקין *דא"ר יוחנן ותיקין היו נומרים אותה עם הנץ החמה וכ"ע עד חצות ותו לא והאמר רב מרי ברית דרב

ע"לעמוד מעט כל כרוס שעה ומין כאן עבר זמנו בתפלה מתרת : טעה

הלכות תפלת המנחה סימן רלג

רלג זמן תפלת המנחה. ובו ב' סעיפים:

א *מי (א) שהתפלל תפלת המנחה לאחר ו' שעות (ב) ומחצה ולמעלה (ג) יצא ועיקר זמנה ממ' שעות ומחצה ולמעלה ^עד הלילה לרבנן ולר' יהודה עד פלג המנחה (ג) שהוא עד סוף י"א שעות חסר רביע . סגה (ד) ומשערינן (ב) שעות אלו לפי ענין היום ואף אם היום ארוך משערינן (ג) לי"ב שעות וסס נקראות שעות זמניות וכן כ"מ שפיטרו חכמים כשעות משערינן לשעות אלו (רמב"ם בפי' המשנה בפ"ק דברכות) ^ראסיקנא (ה) דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד ותוא שיעשה (ו) לעולם כחד (ד) מינייהו

א כ"ו לדעת הרמב"ם בפ"ב מהלכות תפלה ב ברכות כ"ו ג שם כ"ז

באר היטב

וכ"ל דלשתיה יותר מכבילה נמי אסור ממ"ש :

(ה) יצא . אם כדיעבד התפלל בתחלת שעה שביעית דהייגו אחר שם שעות לא יצא מ"מ והיד אהרן . וכית יעקב סי' ל"ח פסק דיצא : (ב) שעות אלו . דהייגו מהכן החמה עד סוף שקיעתה והוא כמו רביעית שעה קודם ל"ה עמ"ש : (ג) לי"ב שעות . ר"ל שהיום משערין לי"ב חלקים אפי' אם יהיה ארוך י"מ שעות וכל חלק נקרא שעה וע"ל סי' ס"ע ס"ק ג' : (ד) מינייהו . פי' אלא ינהוג פעם

שערי תשובה

(ה) יצא . עכס"ע וכבר"י כתב דלא יצא דאפ"ג דאפנה אחר מלות מ"מ כיון דאין לו בקיאין לא יצא כמ"ש הפג"ח וכלקוטי פר"ת פ"ם ופו"ם בשם רדב"ז סימן תרע"ו דמפלג שמנחה עדיף מתחלת זמן מנחה קטנה כ"כ רבינו מנחאל כ"ם מנחה גדולה אין להתפלל אותם אלא מתוך הדחק ע"ם ופיין בשאלת אריה סימן י"ז שהאריך בענין אם מותר להתפלל מנחה אחר שקיעת החמה וסיים כה דש"ם דזמן תפלת המנחה עד הלילה מ"ם וכתב בשם אחר"י ז"ל שיש להתפלל תפלת מנחה כמיעים סגולות וכן לסגיים כ' ידיו זו מ"ב זו יפין על שמאל וכן יעשה כברכות ובפרכות של מ"ם ת"ל לסגור עיניו וצריך לומר פלינו אחר כל ג' תפלות היום וכן י"ל מזמור ס' רופי ומזמור אלהים יחננו אחר כל ג' תפלות מ"ם :

באר הגולה

משנה ברורה

(א) שהתפלל וכו' . דתפלת המנחה כנגד תמיד של בין הערבים תקנוה וזמן שחיטתו מלחורייתא התחלתו אחר שש שעות (ב) ומחצה דהייגו חצי שעה אחר חצות היום ורק משום כדי שיהיו יכולין להקריב קרבנות יחיד מקודם [שאחר התמיד של בין הערבים אסור להקריב שום קרבן] לכן היו מאחרין הקרבתו בכל יום עד ט' שעות ומחצה לבד מערב פסח שחל להיות בע"ש (ג) שהיו שוחטין התמיד בשש שעות ומחצה וע"כ עיקר זמן תפלת מנחה לכתחלה הוא מט' ומחצה ולמעלה כנגד התמיד שהיו מקריבין כל יום ומ"מ אם התפלל משש ומחצה ולמעלה יצא אחרי דעיקר זמן של תמיד מלחורייתא מתחיל מאותו זמן (ג) ויש מהראשונים שקילין לכתחלה משש שעות ומחצה ולמעלה (ד) ועכ"פ אם רואה וכולו אז לצאת לדרך (ה) או שעתה יוכל להתפלל עם הצבור ואם אין על מ"ק לא יהיה לו מנין לכו"ע מותר להתפלל לכתחלה משש שעות ומחצה ולמעלה : (ב) ומחצה ולמעלה יצא . משמע דקודם לכן לא יצא אפילו דיעבד [כ"כ מ"א והה"מ וברכ"י] ויש מאחרונים דס"ל דאף לכתחלה אסור להתפלל קודם שנשלם לו שעה שאחר חצות מ"מ כדיעבד שהתפלל בזו החצי שעה לא עלה בידו. ודע דמש"כ עד הלילה לרבנן (ז) לאו דוקא דהא לערב ע שעה קודם לאת הכוכבים לכו"ע בכלל בין השמשות הוא לקמן בסימן רס"ז ואין להתפלל מנחה אז ופיין לקמיה בהג"ה מה שכתבנו בענין זה למעשה : (ג) שהוא עד סוף וכו' .

שער הציון

דמן ספרבים כתיב כיס מכי ונגו אלני ערב דשייט משהתמה בוטש למערב דהוא משש ומחלה ולמעלה [רש"י ברכות כו] : (ב) כדי שיהיו יכולין וס : (ד) מ"א ומ"ח : (ה) כ"מ במחמ"ר וכן מוכח בסימן רל"ה ס"ח דמשום תפלה בלבור אתיהו לו לקרות אח"כ ק"ש בלא ברכות עי"ש ואף אם כ אם בהמעבר רב מסתברא דבוש מותר לכו"ע : (ו) פר"ת וביה יעקב ופנן גבוריים וכן משמע קלת בסמ"ג בה"ת ובאמת אף דאין אלו בקיאין ם זה אסור מקודם מי גרע מספק התפלל אז לא התפלל דאינו חוזר ומתפלל ויש לדעות דיין שקבלו חז"ל זמני התפלות וסס אמרו וי"ו ומחלה הוי לה כלא התפלל בזמנה ול"ע למעשה : (ז) פמ"ב בסק"ז : (ח) וכ"ל דאף אחר חצות שעה אחר חצות למנחה גדולה הוא ג"כ שעות זמניות דהא בגמרא תרוייהו כי סדלי מ' ומחלה למנחה קטנה ושש ומחלה לפ"ג וכי סיכי דשש הוא זמניות ס"כ כמ"ג הוא זמניות אף דלכאורה כיון דהוסיפו אלו הוא כדי שלא יעפו אלין אלו בקיאין צריך לסיות תמיד אלו שעה ועדיין ל"ע : (ט) תס"ד ומכ"ר סביאו הא"ר בסי' רס"ז: (י) ס"ג ול"ח ולבוש הל"ח וסלבוש הוא עד תחלת הסקיעה כמו שמפורש בפע"מ וגם בלבוש סימן רס"ז [ודלא כמ"ח שמסתפק בכונת הלבוש. מ"ר] וכן הוא ב"כ הגר"א בהגיה בסימן תכ"ב ע"ם שהרמוב מאד בדבר בכמה לאיות דהי"ב שעות משגיחין מכן החמה עד שקיעת החמה ושקיעת החמה הוא מעשה שהחמה מתכסה מעינינו מיין בדבריו בסימן רס"ח ופי"ם שכתב מעשה זה שלא להתפלל אז מנחה וכן הוא ס"ב לדעת הגדולים שכ"ל דהא אם נסבור כרבנן דסברי עד הערב הלא ע"כ הוא בהשלמת הי"ב שעות לא יותר [כדאמרת בברכות כ"ו ע"ב דפריך הגמרא אי עד ועד בכלל ר' שיעו רבנן] ואי"כ היון דהשבינן הי"ב שעות מכן החמה עד שקיעתה א"כ ע"כ ערב הייגו שקיעה. ולבד כל אלו מלינו לאחד מהראשונים דדעתו

טעה ולא התפלל מנחה בע"ש וכו' טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל ערבית שתים. דהייטו של מוצאי שבת ומבדיל בהלשונה וכו'. כתב רביט יהודה אם טעה ולא הזכיר ר"ח במנחה לא יתפלל עוד בלילה דלמה יתפלל עוד הרי כבר התפלל כל תפלת המנחה מבעוד יום לבד ר"ח שלא הזכיר א"כ אין מרויח כלום אם יחזור ויתפלל במוצאי ר"ח הרי לא יזכיר עוד תפלת ר"ח וי"ח כבר התפלל ולא דמי להא דאמר הכא טעה ולא התפלל מנחה בשבת דמתפלל ערבית בחול שתים פירוש של חול משום שלא התפלל כלל א"כ ירויח תפלת י"ח כשמתפלל במ"ש אע"פ שלא יזכיר של שבת וא"ח והלא הוא מתפלל יותר ממה שהוא חייב להתפלל שלא היה לו להתפלל כי אם ז' ברכות והוא מתפלל י"ח בכך אין לחוש שגם בשבת היה דין שיתפלל כל י"ח רק שלא הצריכוהו מפני הטורח נמצא שמרויח כל תפלתו אבל כשטעה ולא הזכיר של ר"ח כבר התפלל א"כ לא ירויח כלום אם יתפלל במוצאי ר"ח (דהא) [וה"ה] גמי אם התפלל במנחה בשבת י"ח שלמות ולא הזכיר של שבת נראה דלמ"ש לא יתפלל שתים דכבר התפלל י"ח ברכות ומיהו ברב אלפס לא משמע כן דאמר הוצרך דלמו מרויח כלום מצריך להתפלל פעם אחרת וזה לשונו שכתב אהא דקאמר שמבדיל בהלשונה ואינו מבדיל בשמיה והם לא מבדיל בהלשונה והבדיל בשמיה עלתה לו ר"ל לאקדומי תפלת שניה בריש(דהכי)[דהיא] מוכה וכיון דלא מבדיל בריש ולא מבדיל בבתריתא הוא גלי דעתיה דהך בתריתא הוא מוכה הלכך בעי למהדר ולצלויי זימנא אחריתי כדי להקדים מוכה שעתיה בריש ולא מבדיל בתרוייהו אע"ג דלא מיבעי ליה למעבד הכי לא מחייב לאהדורי ולא לא מבדיל אפילו בחדא מנהון לא מהדרינן ליה דמגיא טעה ולא הזכיר הכלה בתוכן הלעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס ע"ל אלמא דמצריך להתפלל זימנא אחריתי אע"ג שלא יחזור ויתפלל פעם שניה יותר מבר"ח מה שהוא. כך היה נראה לה"ר משה מאלאוו"ר מתוך לשון האלפסי:

קשיא. תימה אמאי לא מפני דמיירי קודם שהעשירו דאמרינן לקמן בפרק אין עומדין (דף לג.) העשירו קבעוה על הכוס וי"ל דלא אשכחן בריתא דנשנית בין שתי תקנות:

יצחק תקן תפלת המנחה. ואע"ג דאמרינן (יומא כח:) אלוהא דאברהם מי שחרי כתלי וי"ל הייטו אחר שתקנה יצחק:

ואין שיחה אלא תפלה שנאמר תפלה לעני כי יעטוף. תימה דבפ"ק דע"ז (ד' ז: וס"ש) מוכיח דשיחה [זו] תפלה מויא יצחק נשות בשדה י"ל דכיוצא בו מצינו במצילה (פ"ק ד' יג.) ויצא לומן את הדשה ואין הדשה אלא לדיקים דכתיב והוא עומד בין ההדסים *ובפרק אלו (סנהדרין ד' נג.) הוא אומר להיפך:

יעקב תקן תפלת ערבית. תימה דאמר בפרק גיד הנשה (חולין ד' נח:) וילך חרנה כי מצי לאתנן בעי למיהדר אמר אפשר שעברתי במקום וכו' אלמא דהתם מוכח דהתפלל ערבית כיום מאחר שהתפלל כבר והוה דעתיה למהדר וקשה לתוספות בפרק קמא דקאמר שאינו (ג) זמן תפלה עד שלא הזכיר ולפי מה שפירשנו דקי"ל כר' יהודה דאמר עד פלג המנחה ניחא ויפה מנהג שלנו *דהתרבה מוב להתפלל מבעוד יום קלת:

ענך פלג המנחה. תימה מנא ליה הא בשלמא עד תשע שעות ומחצה דעד אותו זמן הוי תפלת המנחה ניחא דהייטו מנחה קטנה אבל הא מנא ליה וי"ל דר' יהודה ס"ל דתפלה כנגד קטרת תקנוה דכתיב תכון תפלתי קטרת לפניך (תהלים קמא): אבעיא להו עד ועד בכלל וכו'. תימה דאמר בפרק הרואה כתם (ד' נח:) כל שיעורי תפלות לתחלת הלילה עד חצות אבל אם לא הגיע לחצות אינו מתפלל אלא ערבית ואם הגיע לחצות מתפלל ערבית ושחרית ומוסף ומנחה ומעריב ומוסף ומנחה ומעריב ומוסף ומנחה ומעריב

תא שמע ושל מוספין כל היום ורבי יהודה אומר עד שבע שעות ותניא היו לפניו וכו׳. ולא גרסי׳ אימת סיפא ושל וכו׳ שאינו במשנה שדברי רבי יהודה שאמר עד שבע שעות אינו במשנה ויש ספרים שהגיהו אותו במשנה ומיהו בכל הספרים הישנים אינו. וא״ת ורבי למה לא הזכיר אותו במשנה וי״ל משום דלא ס״ל כוותיה בהא דאמר עד שבע שעות אבל בהא דקאמר עד לרבע שעות ס״ל כוותיה משום דתנן בברייתא כוותיה ובהיא דפלג המנחה נמי משום דאמרינן לקמן דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד דהכי פירושא דעבד כר׳ יהודה (עבד) דאמר מפלג המנחה ליליא הוא עבד ומשום הכי מנחה לא אכל אין לפרש הכל בתפלת המנחה ועבד כרבי יהודה שהתפלל מנחה קודם פלג דפשיטא דרבנן מודו בשיטתו דרבי יהודה:

דרב אלי׳ של שבת בע״ש. תימה דהא אמרינן בפרק במה מדליקין (ד׳ כג:) ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר. ויש לומר דהתם בשאינו מקבל עליו שבת מיד אבל הכא מיירי שמקבל עליו שבת מיד הלכך לא הוי׳ הקדמה ושעמא משום דס״ל כרבי יהודה וכן הכי דאקמן שהתפללו של מ״ש בשבת היינו משום דסבירא להו כרבי יהודה לענין תפלת הערב שהיא שעה ורביע קודם הלילה אעפ״כ [אין] אסור לעשות מלאכה (א) *במ״ש מיד לאחר פלג המנחה וכן לענין מוספת שבת (*וס׳ באב) וי״ה דקי״ל שהוא מן התורה *אם כן לא גריך שיעור גדול כל כך: ולא

[נמ״ש]

[ויי״ע]

[אם״ש]

היינו רבנן אלא מאי *עד ולא עד בכלל אימא סיפא ושל מוספין כל היום ר׳ יהודה אומר עד שבע שעות ותניא *היו לפניו שתי תפלות אחת של מוסף ואחת של מנחה מתפלל של מנחה ואחר כך של מוסף שזו תדירה וזו אינה תדירה רבי יהודה אומר מתפלל של מוסף ואחר כך של מנחה שזו עוברת וזו אינה עוברת אי אמרת בשלמא עד ועד בכלל היינו דמשבחת להו שתי תפלות בהדי הדדי אלא אי אמרת עד ולא עד בכלל היכי משבחת להו שתי תפלות בהדי הדדי כיון דאתיא לה של מנחה אולא לה של מוספין אלא מאי עד ועד בכלל קשיא רישא מאי איכא בין רבי יהודה לרבנן מי סברת דהאי פלג מנחה פלג אחרונה קאמר פלג ראשונה קאמר והכי קאמר אימת נפיק פלג ראשונה ועייל פלג אחרונה מבי נפקי י״א שעות חסר רביע אמר רב נחמן אף אנן נמי תנינא *רבי יהודה בן בבא העיד חמשה דברים *שמאנין את *הקטנה ושמשיאין *את האשה על פי עד אחד ועל *תרנגול שנסקל בירושלים על שחרב את הנפש ועל *יין בן ארבעים יום שנתנסך על גבי המזבח *ועל *תמיד של שחר שקרב בארבע שעות ש״מ *עד ועד בכלל ש״מ אמר רב כהנא *הלכה כרבי יהודה הואיל *ותנן בבחירתא כוותיה: ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות: מאן תנא להא *דתנן °ותם השמש ונמם בארבע שעות אתה אומר בארבע שעות או אינו אלא בשש שעות °כשהוא אומר °כחום היום הרי שש שעות אמור הא מה אני מקיים ותם השמש ונמם בארבע שעות מני לא רבי יהודה ולא רבנן אי רבי יהודה עד ארבע שעות נמי צפרא הוא אי רבנן עד חצות נמי צפרא הוא אי בעית אימא רבי יהודה אי בעית אימא רבנן אי בעית אימא רבי יהודה האי בקר בבקר חלקהו לשני בקרים ואי בעית אימא רבנן אמר קרא יחירא להקדים לו שעה אחת דכולא עלמא מיהא ותם השמש ונמם בארבע שעות מאי משמע אמר רבי אחא בר יעקב אמר קרא ותם השמש ונמם איזו היא שעה שהשמש חם והצל צונן הוי אומר בארבע שעות: תפלת המנחה עד הערב וכו׳: אמר ליה רב חסדא לרב יצחק התם אמר רב כהנא הלכה כרבי יהודה הואיל ותנן בבחירתא כוותיה הכא מאי אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי אמר רב חסדא נחוי אנן מדרב מצלי של שבת בערב מבעוד יום ש״מ הלכה כרבי יהודה אדרבה מדרב הונא ורבנן לא הוו מצלו עד אורתא שמע מינה אין הלכה כרבי יהודה השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר °דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד איקלע לבי גניבא וצלי של שבת בערב שבת והוה מצלי רבי ירמיה בר אבא *לאחוריה דרב וסיים רב ולא פסקיה לצלותיה דרבי ירמיה שמע מינה תלת שמע מינה °מתפלל אדם של שבת בערב שבת ושמע מינה מתפלל תלמיד אחורי רבו ושמע מינה אסור לעבור כנגד המתפללין מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי אסור לעבור כנגד המתפללין איני והא רבי אמי ורבי אסי חלפי רבי אמי ורבי אסי חוץ לארבע אמות הוא דחלפי ורבי ירמיה היכי עביד הכי והא אמר רב יהודה אמר רב לעולם אל יתפלל אדם לא

אמות מן

אמר ר׳ אמי אמר ר׳ אלעזר אמר ר׳ חייא בר אבא אמר ר׳ יוחנן אמר ר׳ שמעון בן יוחאי אמר ר׳ אבא בר כהנא

אין מעמידין פרק שני עבודה זרה

מפני שמעמידין בשרף ערלה · וערלה של עובדי כוכבים אסורה כמו שנפרש בפ"ה בשה"ש (עיין בתוס' קידושין דף לו: ד"ה כל מצוה) : **דברים** המבוטלין ממנו ממגלין לו · פי' שבני אדם מגלין לו רזיהן לפי שנהנין ממנו עצה וחושיב כמו שנפרש במס' אבות (פ"ו מ"ח) : **לגבינה** איכא דקאי ביני אצפי · פירוש ליקח חלב מן העובד כוכבים לעשות גבינה אבל לעיל גבי ליקח גבינה של עובד כוכבים ליכא למיחש לחלב ממא כיון שעושה אותו לגרכו ליכא למיחש דלמא עיילב בו חלב ממא כיון שאינו עומד : **מבלל** דאיכא למאן דשרי · מדקאמר פת לא הותרה בב"ד מבלל דאי בעי הוה שרי ליה אלמא לא פשט איסורו ומכאן סמכו עתה לאכול פת של עובדי כוכבים כיון שלא פשט איסורו בכל ישראל ויש לסמוך על דברי רשב"ג ור"א בר לוזק דאמרי אין גוזרין גזרה על הצבור אלא א"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בו ועוד דאיכא דאמר לקמן (דף לז·) בימיהו תמיד אף את הפקולא הנית (ד) להתיר אלא משום דהוו קרו ליה ב"ד שרשע ואחריו בלו בית דין אחר שהתירוהו ועוד דאמרי בירושלמי דפרקין ובפ"ק דשבת פת עמדו עליו והתירוהו ומי שמזהר מפת של עובדי כוכבים מותר לאכול עם מי שאינו זהיר בקערה אחת אע"פ שטעם פת עובד כוכבים מתערב בפת ישראל דאין להתיר לאסור ע"י תערובת כדאמר בפ"ק דחולין (דף ו·) דלא גזרו על תערובת דמאי וכה"ג (ה) במאה דעובדי כוכבים שרי דליתיה לפת בעיניה דלא גזרו אלא היכא דאיתיה בעיניה :

זליפתן · פ"ה פליטתן וגרלה שאותה פליטה באה מכח הסמן שהריקו מכלי האיסור כדאמרינן לקמן (דף עה·) *אי (ו) מזגלן במי זיתים ולבון זילוף ק"ק אלא מניחו זילוף רק לבון שפיכה כמו תעשה זילוף (פסחים דף כ:) : בשלמא

כאן קודם חזרה *ומשנה לא זזה ממקומה רב מלכיא משמיה דרב אדא בר אהבה אמר מפני שמחליקין פניה בשומן הזיר רב חסדא אמר מפני שמעמידין אותה בחומץ רב נחמן (ו) בר יצחק אמר מפני שמעמידין אותה °בשרף הערלה כמאן כי האי תנא (*דתניא) ר"א אומר **המעמיד בשרף הערלה אסור מפני שהוא פירי אפי' תימא ר' יהושע עד כאן לא פליג ר' יהושע עליה דר"א אלא בקטפא דגוזא אבל בקטפא דפירא מודי והיינו דתנן *א"ר יהושע שמעתי בפירוש שהמעמיד בשרף העלין ובשרף העיקרין מותר °בשרף הפגין אסור מפני שהוא פירי בין לרב חסדא בין לרב נחמן (ז) בר יצחק תתסר בהנאה קשיא דרש רב נחמן בריה דרב חסדא מאי דכתיב °לריח שמניך טובים למה ת"ח דומה לצלוחית של פלייטין מגולה ריחה נודף מכוסה אין ריחה נודף ולא עוד אלא דברים שמכוסין ממנו מתגלין לו שנאמר °עלמות אהבוך קרי ביה עלומות ולא עוד אלא שמלאך המות אוהבו שנא' עלמות אהבוך קרי ביה על מות ולא עוד אלא שנוחל שני עולמות אחד העוה"ז ואחד העוה"ב שנא' עלמות קרי ביה עולמות : **מתני'** ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואין איסורן איסור הנאה 'חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו 'והפת והשמן שלהן *רבי ובית דינו "התירו השמן 'והשלקות וכבשין שדרכן לתת לתוכן יין וחומץ 'וטרית טרופה וציר שאין בה דגה כלבית שוטטת בו והחילק וקורט של חלתית ומלח שלקונדית הרי אלו אסורין ואין איסורן איסור הנאה : **גמ'** חלב למאי ניחוש לה אי משום איחלופי טהור חיור טמא ירוק ואי משום איערובי ניקום דאמר מר חלב טהור עומד חלב טמא אינו עומד אי דקא בעי לגבינה ה"נ הכא במאי עסקינן דקא בעי ליה לכמכא ונשקול מיניה קלי וניקום כיון דבטהור נמי איכא נסיובי דלא קיימי ליכא למיקם עלה דמילתא ואב"א אפי' תימא דקבעי לה לגבינה איכא דקאי ביני אטפי : והפת : א"ר כהנא א"ר יוחנן פת לא הותרה בב"ד מבלל דאיכא מאן דשרי אין דכי אתא רב דימי אמר פעם אחת יצא רבי לשדה והביא עובד כוכבים לפניו פת פורני מאפה סאה אמר רבי כמה נאה פת זו מה ראו חכמים לאוסרה מה ראו חכמים משום חתנות אלא מה ראו חכמים לאוסרה בשדה כסבורין העם התיר רבי הפת ולא היא רבי לא התיר את הפת רב יוסף ואיתימא רב שמואל בר יהודה אמר לא כך היה מעשה אלא אמרו פעם ארת הלך רבי למקום אחר וראה פת דחוק לתלמידים אמר רבי אין כאן פלטר בסבורין העם לומר פלטר עובד כוכבים והוא לא אמר אלא פלטר ישראל א"ר חלבו אפילו למ"ד פלטר עובד כוכבים "לא אמרן אלא דליכא פלטר ישראל אבל במקום דאיכא פלטר ישראל לא ורבי יוחנן אמר אפי' למ"ד פלטר עובד כוכבים ה"מ בשדה אבל בעיר לא משום חתנות איבו הוה מנכית ואכיל פת אבי מצרי אמר להו רבא ואיתימא רב נחמן בר יצחק לא תשתעו (ג) *(בהדיה דאיבו) דקאכיל לחמא דארמאי : והשמן שלהן : שמן רב אמר דניאל גזר עליו ושמואל אמר

זליפתן

לאכול אבל לגבינה סלקא דעתא דמותר : ואי בעית אימא · אפילו לגבינה נמי אסור : דאיכא · נסיובי דקיימי בגבינה : ביני אטפי · לאכול אבל לגבינה סלקא דעתא דמותר : ואי בעית אימא · אפילו לגבינה נמי אסור : דאיכא · נסיובי דקיימי בגבינה : ביני אטפי ·

עין משפט נר מצוה

[סא: בד"ה אין שוהין]

קיט א ב מיי' פט"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה כו סמג לאוין קכו :

קכ ג מיי' שם פ"ג הלכה יג סמג לאוין קלב עושיע יד סי' קיז סעיף ח :

קכא ד מיי' שם פי"ג הלכה ט סמג לאוין קמה עוש"ע יד סי' קיג סעיף ח :

קכב ה מיי' שם הלכה כב וטמא שם עוש"ע שם סי' קיד סעי' ז:

קכג ו מיי' שם הלכה ט עוש"ע שם סי' קיג סעיף ח :

קכד ז מיי' שם פ"ג הל' כג סמג שם עוש ופ"ע שם סי' קיד סעי' ז:

קכה ח מיי' פי"ז שם הלכה יב סמג לאוין שם עוש ופ"ע יד סי' קיב סעיף ב :

[לפי מ"ש רש"י שם ד"ה בכי נרפי' בתוספתא וכו' ע"ל לו מוזגין במי זיתים]

רבינו חננאל

כאן קודם חזרה וכאן לאחר חזרה · פי' הא דתנן קיבת עובד כוכבים ושל נבילה ואוקמא שמואל קיבת עובד כוכבים נבילה ואסורה קודם שחזר בו ר' יהושע היתה הקיבה עצמה אסורה · ל) ומעם אותה המשנה תירץ אחר שהשיבו ר' ישמעאל והלא קיבת עולה חטוחה מקיבת נבילה וטרוחה · וחזר בו ר' יהושע והודה כי קיבת נבילה טרוחה ואסר מפני שמעמידין אותה בקיבת עגלי עבודת כוכבים אחר שחזר בו כמו שמפורש במשנה זו אמר שמואל למעמיה דהא פתני' מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבילה · אבל הקיבה עצמה של נבילה טוחרת : ומפני מה שנו אותה המשנה הראשונה שניה כראן · מפורש בפ' בל הבשר א"ר

מפורש השי"ם

[ד"מות לי' נמ' קידושין כב: שבועות ד. מולין נב קמנ:]

[ל"ל דאמנן]

[ערלה פ"ל מ"ז נדה מנ:]

ערלה פ"ל מ"ז נדה מנ:]

[עי' תוס' לקמן לו· בתוך ד"ה אמר וכו' כמתמיהין כתב רש"י כנס רש"י וכו' והוס' נשיל נב: ד"ה בעלת]

גליון השי"ם

(ה) בפ' בשרף בערלה · עיין בריטב"א קידושין דף נא ד"ה ותנן :

מהרש"ל נרס פיניה דאיבו

דרכי תשובה

יורה דעה כמו הלכות מאכלי עובדי כוכבים

קמו דין חלב שחלבו עכו"ם כוכבים וארץ ישראל וחארץ ובבהמה וחמאה. ובו ג' סעיפים:

א א (א) הכב (ב) שחלבו (ג) (ג) עובד כוכבים (ד) וארץ (ה) ישראל הואתו (ו) אסור

באר היטב

קמו (ג) עובד כוכבים. נוסח כמה לים מלבו לגבי לא לגרוע ולא לגרוע ישראל (וכן בהבמה סמוכים).

פרוש השובה

קמו (א) מחלב. עמיים על מאייב בשם כיון בשרם שלבם בילה הם וכן בהמתם מיכן ניי כי ליא מאמר בם וכמאמר לגול כיון

דרכי תשובה

אלא בעל עם לאותן בקי לבכיר ותיא הרולה לחאמר על עלמו מלא לחבל כרבים כלל שחבר לו לחאמר על עלמו ולא מיחי כיאחלו כיון דקוף כל קף הא יש מרים מעמדין מאלפין ייא בכל הכרבים מעבלים מרים לחבם לם ידעב וכאבר מאלפין ייא בכל הכרבים וכחבו לחבו בחבגיל בדיעבר בעמחי מבבו מעבם ולחבו הבגיל מעבם חיבחל ולא בחילה כיון בלין בחיבחל מחבם

אלוקר עלמו וכי מייב בלחוך:

סעיף א (א) חלב שחלבו עכו"ם. מי בבמיא בחבחבם מבחר לחם בי מבוכיה מבלבין מיא דמיה דחקר

חבב לקחר לבל מי חלב לין בחם מבם חלב מחלבו עכו"ם מייב: (ב) שחלבו. מבלבים בל מיאייב ובחיב מיבן לבמרן מיה חבלבם מילה מבבה דם ומי מה בדבריב לבגל בי (מיב בין ייב ובין כיג) ובי מיל (מין כיו) בחוכן: (ג) עכו"ם. מבלבים ומי בבבמיא בבבחבה בחבר לחת לי מכי מחבבגיל בבבחי דבם עכו"ם ובבחבה בלם חבבים לב הם בבלל עכו"ם וחלב מחלבו הם ולין בחבגיל בחבר לחבר מייב. (ד) וארץ ישראל הואתו. מבין לבבן בי בבי בבבבבבה לבבן הרבה לבבם חלב מלין מבירן לחבר בבבחל מחבן בבבחבה ולחבי לין יחבבן בו בחבחל בחבר לחבים לין לבבחן מבבר חלב כי לריך בחיבו יחבבן בו בחבחל מחבן מחבן בבבבחם מייב ומי בבי בבבלי חד בבי לחבם לי מכי דחלב בל ישראל חבר כל מלין דבר בחבל בבבחבו מחבר ולא חיבחים בחבל חבלב בחבל מחבל מבבבם לחבר דחבר בבי חבבבל בחבל בל מחבל בחבל בבבבבבל בבבבבבל בבבבב

הוא רק לרוב בנ"א ומ"מ נחשבה ידיעה זו כראיה ואף שצריכין אנו לעוד דבר דהוא רק ידיעה דהא לא ראינו רק יחוד ולרב הוא עוד תלתא שהם רק ידיעות שאף שסובר אדם יודע שאין קידושי קטנה כלום ודאי איכא מעוט שאין יודעין גם לדידיה כיון דאיכא מ"ד שסובר דאין אדם יודע עיין בתוס' גיטין דף מ"ה משום שאין לומר שתהיה פלוגתתם רחוקה אך מ"מ מצד הרוב היודעין שאין קידושי קטנה כלום והרוב שאין בועלין ביאת זנות והרוב שביחוד יש גם ביאה אף שאיכא ג' מעוטים כנגדם שאף אם נימא כמעוט אחד לא היו קידושין מ"מ נחשב לרב כעדים לקיומא ממש שבעיל לשם קידושין אף לקולא שלא יתפסו קידושי השני וגם שמואל מודה בעצם הדין כדלעיל אלמא דיש לידיעה דין ראיה ממש.

ויש ידיעה שאף בנפשות נחשב ראי' דבמנאפים עד שיראו כדרך המנאפים אף שהחיוב הוא רק אם הכניס כמכחול בשפופרת שלא ראו זה. ומשמע מרש"י ב"מ דף צ"א שכתב דלא הזקיקתן תורה להסתכל כ"כ, דבכה"ג ברוצח ושאר מיתות לא היו מחייבין מיתה ורק במנאפים לא הזקיקתן תורה להסתכל ומחייבין אותן מיתה אף שאינה ראיה. וא"כ צריך לומר שבעצם ידיעה היא כראיה גם לגבי נפשות ולכן נהרגין במנאפין ורק בשאר מיתות הוא גזה"כ שלא ידונו ע"פ ידיעה ולכן במנאפין שהיה נמצא שלא יהרגו לעולם כדאיתא בספ"ק דמכות סובר שמואל דמוכרחין לומר דבמנאפין נהרגין ע"פ ידיעה זו ולית בהו גזה"כ זה לענין ידיעה זו אבל אם ידיעה לא היה בעצם כראיה איך שייך לומר שיהרגו כדרך המנאפין דהא עכ"פ לא ראו וליכא עדים אלא ודאי שבעצם הוא כראיה לכל דבר רק שנתחדש דבנפשות לא ידונו ע"פ עדות דידיעה ובמנאפין לא נתחדש לענין ידיעה זו.

ולכן בחלב שאסרו רק בחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו יש להתיר גם בישראל יודעין ידיעה ברורה דהוי כראיה. וזה שאם יערבו יענשו ויצטרכו לסגור העסק שלהם שהוא הרוחה של כמה אלפים והממשלה משגחת אליהם הוא ודאי ידיעה ברורה שהיא כראיה שלא היה בכלל איסורם. וזה הוא גם לכו"ע דאין טעם לחלוק בזה ולכן הרוצה לסמוך ולהקל יש לו טעם גדול ורשאי וכמו שמקילין בזה הרוב בנ"א שומרי תורה וגם הרבה רבנים וח"ו לומר שעושין שלא כדין. אבל מ"מ לבעלי נפש מן הראוי להחמיר ואין בזה משום יוהרא וכך אני נוהג להחמיר לעצמי אבל מי שרוצה להקל הוא עושה כדינא ואין להחשיבו כמזלזל באיסורין.

ובאם אחד נהג להחמיר אם נאסר מדין מנהג ג' פעמים תליא אם היתה כוונתו להחמיר אף אם הדין הוא להתיר וכ"ש בידע בעצמו שיש להתיר ומ"מ נהג איסור יש עליו איסור נדר דנהג ג"פ אבל אם החמיר משום שהיה סבור שאסור מדינא או אף רק שאסור מספק וחשב על המקילין שאולי טועין בדין או שאולי הם מזלזלין באיסורין אין עליו דין נדר מצד מנהגו וא"צ היתר.

והנני ידידו,

משה פיינשטיין

פימן מח

עוד בענין הנ"ל

ר"ח מנ"א תשי"ד.

להנ"ל.

ובדבר מה שכתבתי שהרוצה להקל בחלב של הקאמפאניעס שהם תחת השגחת הממשלה יש לו טעם גדול משום שידיעה נחשבה כראיה ולא היה זה בכלל האיסור כיון שאסרו רק באין ישראל רואהו הוא טעם גדול. ואף שכת"ר שלח לי תשובה מפקיד השלטון שהעונש ע"ז הוא רק מעשרים וחמשה עד מאה דאלאר וגם הם מקבלי שוחדא, לא נתבטלה בזה הידיעה משום דאין להם בשביל מה לעבור ולהענש וליתן שוחד דאין להיות מזה ריוח שימסרו נפשייהו ע"ז דכיון שאסור מדיני הממשלה לערב, ודאי כשירצו ליקח פועלים לחלוב סוסים וגמלים וחזירים יצטרכו לשלם להם הון רב וגם לשחד כל הפועלים שיש להקאמפאניע שישתקו וגם לשחד למשגיחי הממשלה שאף ששחד הוא דבר המצוי מ"מ בדבר פרסום כאצל הקאמפאניע שאין עושין בעצמן אלא ע"י פועלים הוא דבר קשה שייראו מליקח שחד ואם יעלה בידו ליתן להם שחד צריך להון רב וגמצא שאין שייך שיהיה לו ריוח מזה ובלא ריוח הא מפורש בגמ' שאין לחוש לערובי בע"ז דף ל"ד קיסתא דמוריס בלומא קיסתא דחמרא בד' לומי וכן הוא בתוס' דף ל"ב. ורק שיש לחוש שמא יש לו מעט חלב טמא שא"צ לפועלים ויערב באופן שלא יבינו העוסקים שהוא רק ריוח משהו ובפרט לגבי מסחר של אלפים שודאי בשביל מירתת מדיני הממשלה אף בשביל עונש קטן לא יערב, ובפרט שאם יעבור איזה פעמים ודאי יקחו ממנו הלאייסענס

שבשאר איסורי מאכלי עכו"ם הוא ספק גדול אם יש במחלל שבת בפרהסיא שיותר היה נוטה לומר דלית ליה דינא דעכו"ם אף שהאחרונים החמירו ביין לאסור במגעו וכן אנו נוהגין להחמיר למעשה ואיני רוצה להאריך כיון שלא זה הוא הנידון. אבל בחלב שהוא משום שחוששין לחלב טמא וכיון שהוא חשוד לכל התורה כולה כדאיתא ביורה דעה סי' קי"ט סעי' ז' הוא חשוד ג"כ לערב חלב טמא כמו עכו"ם. וגם לשלח ע"י חלב ישראל הוא לר"ת בתוס' ע"ז דף ל"א גרע מעכו"ם והביאו הרמ"א סי' קי"ח סעי' א' וא"כ כ"ש שחלב שלו יש לאסור. ואף אם היה מחלל שבת רק בצנעא יש לעיין דחשוד לחמור חשוד לקל. ורק הש"ך בסי' קי"ט ס"ק י"ב מצריך שיהיו שניהם מין איסור אחד כגון בדבר מאכל עיי"ש. ומדין חשוד בדברים שאין דרך הרבים להקל שחשוד גם להחליף נימא ג"כ דהוא רק באיסורי אכילה כדאיתא בש"ע בסי' קי"ח סעי' ח' ובס"ס קי"ט הלשון חשוד לאכול ואולי הוא דוקא. ועיין בש"ך שם שהוא דוקא לאותו דבר אבל הביא מהב"ח שהוא לכל התורה ומשמע שגם לאו דוקא איסורי אכילה. ולכן אם רק בצנעא יש להקל כהש"ך שלא חשוד להחליף אבל בפרהסיא הרי חשוד גם להחליף וכ"ש לערב. ולפ"ז אף אם נימא שהוא כקטן שנשבה בין העכו"ם מ"מ יש לחוש שחשוד גם להחליף ולערב שגם לזה הוא כנשבה בין העכו"ם שרגילין לשקר ולהחליף ולזייף.

אבל מ"מ נראה שלא היה בכלל הגזרה למה דאיתא במ"מ פ"ג ממ"א הי"ג בשם רמב"ן ורשב"א שאין הולכין באיסורין אלו של עכו"ם אחר נתינת טעם שחכמים רצו להרחיק מאכליהם שזה לא שייך בישראל מחלל שבת אף בפרהסיא ולכן אין לאסור אלא כשיש חשש ממש ועיין בכ"מ שם הט"ו לענין ישראל אינו מומחה שהוא חשוד שאינו בכלל הגזרה ואסור רק במקום שיש חשש ממש עיי"ש. ולכן אם יודעים שאין אצלו דבר טמא שהחשש הוא רק שמא היה בכלי חלב טמא שלכן כשידוע שמעולם לא הי"ל דבר טמא אין לחוש לזה אלא אם הוא סמוך לעכו"ם אולי שאל כלי מעכו"ם ואם יש אומדנא גדולה שלא עשה זה משום שיש לו הרבה כלים יש להקל. ולמה דמשמע מהמ"מ הי"ד שבמקומות שידוע שמאוס להם חלב טמא ליכא גם חשש שיערב אף באלו שרוצה למכור רק שמ"מ אסור מטעם שנאסר במגין לא הותר אף שבטל הטעם א"כ בישראל מחלל שבת שלא נאסר במגין והאיסור הוא רק כשיש החשש ממש אין לאסור במדינתנו שהיא מהמקומות שמאוס להם חלב טמא שליכא חשש שיערב להמ"מ ובודאי ינקה הכלים כשישאל מעכו"ם.

ומש"כ כתר"ה לשון לאלה המזהרים מסתם חלב הבא מנכרים תמוה דהאלו שאין נזהרין מת"ח זיר"ש הוא רק מחלב של הקאמפאניעס מטעם גדול שמירתתי לערב אף משהו מצד השגחת דיני המדינה שעונשין ע"ז ובמירתה לא גזרו כי הא דישראל יושב בצד עדרו של עכו"ם שמותר אף דלא חזי ליה כיון שיכול לראותו כשיעמוד מירתת בע"ז דף ל"ט ועיין ברמב"ם פ"ג ממ"א הי"ז לכן סברי דגם במירתת זה של עונש חוקי המדינה לא הי' בכלל הגזרה ולע"ד מסתבר שהדין כמותם. אבל ליקח חלב מפארמער נכרי נזהרין כל ישראל בני אשכנז דלא כרדב"ז ופר"ח ועיין בחת"ס סימן ק"ז ועובדא דכתר"ה איירי בפארמער.

ידידו מוקירו,

משה פיינשטיין

סימן מז

בענין חלב הקאמפאניעס שבמדינתנו

ט"ו סיון תשי"ד.

מע"כ ידידי הרה"ג מהר"ר יהודה דיק שליט"א.

ובדבר החלב של הקאמפאניעס במדינתנו אשר יש פקוח הממשלה ואם יערבו חלב בהמה טמאה יענשו וגם יסגירו את העסק שלהם שלכן ודאי מירתתי מלערב יש טעם גדול להתיר אף בלא שיטת הפר"ח משום דהעיקר דידיעה ברורה הוא כראיה ממש כהא דשבועות דף ל"ד גם לעדות דממון. וגדולה מזה איתא בתוס' יבמות דף מ"ה בשם יש מפרשים גם לדין ראיית ב"ד לטבילת גר עיי"ש. וזהו גדר אנן סהדי שמציגו בהרבה מקומות. ואף לעדי קיומא דקידושין שאף שלא ראו אלא היחוד הוא כראו הביאה ממש ונעשית א"א גמורה אף לחייב מיתה להבא עליה אחר אח"כ ושלא לתפוס בה קידושין אחרים. ויותר מזה חזינן דאף אנן סהדי פחותה מזו כהא דחזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות שהוא כראיה ממש ונחשב כהוו עדים לקיומא אף לקולא לענין שלא להצריכה גט מהשני בקטנה שלא מיאנה והגדילה וניסת לשני בכתובות דף ע"ג ושמואל לא פליג אלא משום שאין אדם יודע שאין קידושי קטנה כלום וע"ד קידושין הראשונים בועל עיי"ש, אף שאין בועל ביאת זנות